

Bize kendini anlat!

Günce; okunup geçilen, gün içinde olup bitenlere, yaşananlara bakan bir bakışla yazıldır ki, bir daha pek dönüp okumazsınız. Oysa Günlük, zamanın ruhunun kayda geçirilişidir her anlamda. Daha kalıcı, daha etkileyicidir. Bugün, André Gide'in günlüklerinin külliyatının ilk cildine (1887 - 1925) dönerken bu ayrımı daha iyi gözleyebiliyorum. Bunu Dostoyevski'nin Bir Yazarın Günlüğü'nde de³ hissettiğimi söylemeliyim.

GIDE, ATAÇ, DOSTOYEVSKİ

André Gide'in günlüğünden seçmeleri¹ okumaya yöneldiğimde, Nurullah Ataç'ın *Günce*'sine dönme gereğini hissetmişim. Ataç, güncesinin ilk günü, ilk satırında şunları yazıyordu:

"Günce, sizin anlayacağınız 'Hatıra Defteri', Firenlerin 'Jurnal' dedikleri. Bu jurnal sözünü duyunca belki de Monsieur Gide'i düşünürsünüz, benim de ondan özendiğimi sanırsınız. Hayır, öyle bir günce değil benimki..."²

Ataç'ın nasıl "günce" tuttuğunu okurken anlıyorsunuz. Bunu "kendinden yola çıkarak yazmak" diye nitelese de "günlük"le "günce" arasında bir ayrım olduğunu düşünürüm.

Günce; okunup geçilen, gün içinde olup bitenlere, yaşananlara bakan bir bakışla yazıldır ki, bir daha pek dönüp okumazsınız.

Oysa *Günlük*, zamanın ruhunun kayda geçirilişidir her anlamda. Daha kalıcı, daha etkileyicidir.

Bugün André Gide'in günlüklerinin külliyatının ilk cildine (1887-1925) dönerken bu ayrımı daha iyi gözleyebiliyorum.

Bunu Dostoyevski'nin *Bir Yazarın Günlüğü*'nde³ de hissettiğimi söylemeliyim. 1873-1881 yılları arasında yazılanlar Dostoyevski'nin yaşadığı çağı nasıl kavradığını, zamanının gerçeklerine, meselelerine dair neleri / nasıl düşündüğünü bize anlatır. Dostoyevski'yi anlamak için günlüklerinden başlamak en doğru seçim olabilir.

Benzer durumu André Gide için de söyleyebilirim. Yaşanan ve ele geçirilen zamanın tanıklığıdır oraya yansıyanlar. Öyle ki André Gide bunu, kendi iç zamanının sesi olarak da yansıtır bize. İnsanın tekilleşme halinden bireyleşme haline geçişin nişanesidir onun günlükleri. Oysa Ataç, hep "tekilleşme"de kalandır. O nedenle hırçındır, yıkıcıdır, yazısını köpürtendir.

OKUDUKÇA YAZDI, YAŞADIKÇA ZAMANININ 'GÜNCE' SİNE TAŞIDI
Okudukça yazan, yaşadıkça da okuduklarından süzülüp gelenleri zamanının "günce" sine taşıyan biri.

"İz bırakan, yara da bırakır" diyen şairi hatırlatır yer yer günlüğüne yansıyanlar. 18 Mart 1890 gününün yansıttığı sözlerinin ardına düşüyorum bir anda.

Fuat Pekin çevirisinde altını çizdiğim şu satırlar: "Ömrüm beklemekle geçiyor. Hiçbir şeye başlamaya cesaret edemiyorum."

Orçun Türkay çevirisinde beni şöyle karşılıyor: "Beklentii içinde yaşıyorum. Artık hiçbir işe başlamaya yeltenemiyorum."

Günlüğü buraya kadar okurken aldığım notlara dönüyorum ara ara... Orada yazarlık yolunun izleri kadar, neyi / nasıl söyleyebileceğinin de sesini görebiliyorsunuz.

GÜNLÜK'Ü GÜNCE'DEN AYIRAN İÇSEL YOLCULUKLAR

Yaratıcı bakışın izleri her satırında kendini gösteriyor. *Gide*, *Ataç* gibi, bize kendini göstermek için yazmıyor. Kendi olduğu, kendini yaratıcı kıldığı için içsel yolculuklarda sürekli. *Günlük*'ü *Günce*'den ayırır da bu. Neyi / neden yazdığını bilmenin ötesinde, kendi yazı ibresini hep diri tutmak isteyen bir yazarın / anlatıcının aynasıdır günlük. Yazıya dönük zamanının simyası asıl burada oluşuyor bence.

Albert Camus'nün *Defterler*'inde⁴ de gözlediğimizdir. Ondaki zamanın/günün notları içtenlikli olmanın ötesinde her güne taşınan yaratıcılığının kayda geçirilmesidir. İleriki zamanlara Camus anlatısını / düşünce yapısını belirleyen her şey bu günlüklerde belirir.

KENDİNİ KAPILARDAN GEÇİREN YAZARDIR ANDRÉ GIDE

Bir bakıma Gide'in günü yazılan sözlerini çağırıştır Camus'nün yolculuğu. Zira yazınsal belleğin labirentlerinde gezinirsiniz André Gide'in günlüklerini okurken. Yaşama / yaşadıklarınıza oradan bakarsınız.

Çağırısı olan bir yazardır. Bunu da neyi / nasıl yaşamanız gerektiğini hissettirerek yapar.

Onu iyi anlatıcı kılan da yaşama / düşünme / edebiyat felsefesinin olmasıdır. Ahlakçı olması, yapıtındaki düşünsel "öz"ü gölgelemez; tam tersi neyi / niçin anlatıp sorguladığının bakışını taşır size.

Yaşama tutkusundan var olma inancına dek süren bir yolculuktur onun anlatı yolu. Bir bakıma kendini kapılardan geçiren bir yazardır *Gide*.

Onun bu yanlarını bize en iyi yan-

sitan günlükleridir. Orada yazara dair her bir şeyi buluruz. Yer yer bir anlatıya dönüşür günlüklerindeki metinler. Bir deneme, bazen bir öykü, kimi kez de roman ucu olarak belirir:

- "Buz pateni. Üstünde daha önce kimsenin kayamadığı buz. Sudan ayırt edilemiyor - kalleslik - suyun üstünde kayıyormuşsunuz gibi - güneş ayna olan buzu aydınlatıyor- kendinizi görüyorsunuz üstünde- öyle ki, dönerken hızımla bedenimin eğikliği birleşince, boşluğa uzanıyormuş gibi hissediyor, Narkissos gibi o yansımının üstüne eğilerek kendime çok yakından bakıyordum." (s. 380)

- "Stendhal benim için asla bir besin olmadı; ama sürekli ona dönüyorum. O benim mürekkep balığı kemiğim; gagamı bileyliyordum onunla." (s. 697)

Bu yanıyla biraz da Jean-Paul Sartre'in *Tuhaf Savaşın Güncesi* (1939-1940),⁵ *Gide*'e bir selam duruşu gibi gelir.

Her koşulda yazılabilen günlüklerin kayda geçer yanı anı yazınsallaştırma. İçe döndüktür yazarın sesi, anlatımı. Kendi duygu / düşün yolculuğu.

André Gide'in yaptığı da bir yanıyla bu, diğer yanıyla da günlük yazımını bir edebi tür olarak pekiştirici kılmıştıdır.

Denebilir ki bir anlatıcının bize kendini anlattığı ilk metinlerdir günlükler. Neyi / nasıl düşündüğünü orada görebildiğimiz gibi uğraşının yan ve yönlerini de anlamamıza kapı aralar bu tür günlükler.

André Gide okuması için bir başlama noktası olduğunu söyleyebiliriz *Günlük*'ün.⁶ ■

¹ *Günlük*, André Gide, Çev. Fuat Pekin, 1990, MEB. Yay., 288 s.

² *Günce I* (1953-1955), Nurullah Ataç, 1972, TDK Yay., 489 s.

³ *Bir Yazarın Günlüğü: I-II / 1873-1881*, F.M. Dostoyevski, Çev. Kayhan Yükseler, 2005, YKY, 1210 s.

⁴ *Defterler: 1, 2, 3 - 1935-1959*, Albert Camus, Çev. Ümit Moran Altan, 2002 / 2003, İthaki Yay., 193+289+276 s.

⁵ *Tuhaf Savaşın Güncesi*, Jean-Paul Sartre, Çev. Z. Zühre İlgelen, 2006, İthaki Yay., 548 s.

⁶ *Günlük (1887-1925) I André Gide*, Çev. Orçun Türkay, 2022, YKY, 1524 s.